

הגר שביקש להיות כהן גדול

וְאֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו תִּפְקֹד וְשָׂמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת: (במדבר ג י.)¹

מסכת שבת דף לא עמוד א²

שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר שהיה אומר: "ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד" (שמות כח ד). אמר: הללו למי? אמרו לו: לכהן גדול, אמר אותו נכרי בעצמו: אלך ואתגייר בשביל שישמוני כהן גדול. בא לפני שמאי, אמר ליה: גיירני על מנת שתשימיני כהן גדול. דחפו באמת הבנין שבידו.³ בא לפני הלל - גייריה.⁴ אמר לו: כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות? לך למוד טכסיסי מלכות. הלך וקרא, כיון שהגיע "והזר הקרב יומת" (במדבר א נא)⁵ אמר ליה: מקרא זה על מי נאמר? אמר לו: אפילו על דוד מלך ישראל. נשא אותו גר קל וחומר בעצמו: ומה ישראל שנקראו בנים למקום, ומתוך אהבה שאהבם קרא להם "בני בכורי ישראל" (שמות ד כב) - כתיב עליהם "והזר הקרב יומת", גר הקל שבא במקלו ובתרמילו - על אחת כמה וכמה! בא לפני שמאי, אמר לו: כלום ראוי אני להיות כהן גדול? והלא כתיב בתורה "והזר הקרב יומת"! בא לפני הלל, אמר לו: ענוותן הלל, ינחו לך ברכות על ראשך שהקרבתי תחת כנפי השכינה. לימים נזדווגו שלושתן למקום אחד, אמרו: קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם, ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה.⁶

מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק טו⁷

מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית הכנסת ושמע לתינוק שקורא: "ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל" (שמות כח ד). בא לפני שמאי אמר לו: רבי, כל הכבוד הזה למי? אמר לו: לכהן גדול שעומד ומשמש על גבי המזבח. אמר לו: גיירני על מנת שתשימיני כהן גדול ואשמש ע"ג המזבח. אמר לו: אין כהן בישראל! ואין לנו כהנים גדולים שיעמדו וישתמשו בכהונה גדולה [ע"ג המזבח], אלא גר הקל שלא בא אלא במקלו ובתרמילו ויבא וישמש בכהונה גדולה? גער בו והוציאו בנוזיפה. בא להלל אמר לו: רבי, גיירני על מנת שתשימיני כהן גדול

¹ דרשות רבות נאמרו על החצי הראשון של פסוק זה, על שמירת הכהונה. ואנו נידרש לחצי השני של הפסוק, "לזר הקרב יומת".
² ראה בגמרא שם מספר סיפורים על גרים ואנשים אחרים שבאו לפני הלל ושמאי, המפורסם שבהם הוא הגר שבקש ללמוד את כל התורה על רגל אחת ששמאי סלקו ואילו הלל אמר לו: מה שעליך שנוא, אל תעשה לחברך - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור.

³ כך גם בסיפור המפורסם יותר שהזכרנו בהערה הקודמת, ומכאן בקשו פרשנים ללמוד ששמאי היה בנאי במקצועו (שטיינזלץ). אמת הבנין היא מקל מדידה שמסומנים עליו מידות אורך: חצי אמה, אמה וכו'. ראה רש"י בגמרא שבת שם: "אמת הבנין - מקל שהוא אמת אורך, ומודדים בו אורך הבנין, שהיו קוצצין עם האומנין כך וכך אמות בכך וכך דמים". וראה גם מסכת כלים פרק יז שהיו גדלים שונים של אמות: קטנה (שישה טפחים), בינונית (שישה) וגדולה (שישה וחצי) והיו אמות למדידת הכלים במקדש, ואמות בנין למדידת מבנים.

⁴ את תהליך הגיור המהיר של הלל, אפשר להסביר לפי הגמרא ביבמות מז ע"א - ע"ב: "תנו רבנן: גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד. ומודיעין אותו מיד. ומוקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ... ואין מרביץ עליו, ואין מדקדיקין עליו. קיבל, מלין אותו מיד". וזה נושא רחב אחר שלא באנו לדון בו רק להראות שהתהליך של קבלה, כולל מילה וטבילה, ורק אח"כ לימוד פרטי המצוות נהג פעם בישראל. ראה דברינו [קבלת גרים](#) במגילת רות.

⁵ שלוש פעמים מוזכר בפרשתנו "והזר הקרב יומת". בפרק א פסוק נא: "וּבְנֵי הַמִּשְׁכָּן יוֹרְדוּ אֶתְּוֹ הַלְוִיִּם וּבְחֻנֹּת הַמִּשְׁכָּן יְקִימוּ אֶתְּוֹ הַלְוִיִּם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת", בפרק ג פסוק י, הפסוק שהבאנו בראש דברינו, ושוב בפרק ג פסוק לח: "וְהַחֲנִינִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן קָדְמָה לְפָנֵי אֶהֱל מוֹעֵד מִזְבְּחָה מִשֶּׁה וְאֶהֱרֹן וּבְנָיו שֹׂמְרֵי מִשְׁמַרְתְּ הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמַרְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת". העורכים ציינו את הפסוק הראשון, פרק א פסוק נא כפסוק שכשלמד אותו הגר הבין שבקשתו המקורית לא הייתה במקומה. "הטריק" של הלל עבד וקבלת הגרות הושלמה תוך כדי הלימוד שבא לאחר הקבלה הראשונה. מתוך שלא לשמה בא לשמה. ראה נזיר כג ע"ב שמאמר זה קשור בגרות! אם הגר למד על פי הסדר, פרק א פסוק נא בספר במדבר, הוא אכן הפסוק הראשון בו נתקל בביטוי "והזר הקרב יומת". אך לפי העניין נראה שפסוק י בפרק ג שהבאנו בו ההשוואה היא עם אהרון ובניו מתאים יותר שהרי מדובר כאן ברצונו של הגר להיות כהן גדול, לא להיות לוי. ועכ"פ, הציווי חוזר עוד פעם אחת בפרשת קרח לאחר מות קרח ועדתו שביקשו לערער על הכהונה: "וְאֶתְּוֹ אֶתְּוֹ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דְּבַר הַמִּצְוָה וְלִמְצִיַּת לְפָרְכָתְּ וְעִבְדַתְּם עֲבַדְתֶּם מִתְּנָה אֶתְּוֹ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת" (במדבר יח ז). אולי דווקא משם, מקרח ועדתו, למד הגר והשתכנע? ראה דברינו [ובני קרח לא מתו](#) ואכמ"ל.

⁶ מי הם שאמרו? שלושתם? כולל שמאי? ועכ"פ, בהשוואה שוב עם 'הסיפור המפורסם'. שם אומר לו הלל כלל אחד, וכל שאר התורה "פירושה הוא - זיל גמור" - לך תלמד את פירושי התורה. כאן אנחנו ממשיכים לעקוב אחרי הפירוש וה-"זיל גמור" ורואים מה באמת קורה כשאדם לומד את 'כל שאר התורה'.

⁷ מקור נוסף, "עשיר" ורחב יותר, של הסיפור על הגר שביקש להיות כהן גדול, נמצא באבות דרבי נתן. הבאנו את שניהם זה לצד זה. נשאיר לקוראים לנתח את השוני בין שני הסיפורים. ונשמח לקבל מ'ים שלכם' בחזרה. נעיר רק הערה "קטנה" אחת: באיזו נקודת זמן הסכים הלל לקבל את הגוי וגיירו? בנוסח של מסכת שבת זה ברור. איפה נמצא רגע זה בנוסח של אבות דרבי נתן?

שאעמוד ואשמע על גבי המזבח. אמר לו: שב ואומר לך דבר אחד: מי שמבקש להקביל פני מלך בשר ודם, לא דין הוא שילמד איך יכנס ואיך יצא? אמר לו: הן. - אתה שמבקש להקביל פני מלך מלכי המלכים הקב"ה, לא דין הוא שתלמוד איך תכנס לבית קדש הקדשים, איך תטיב את הנרות, איך תקרב לגבי המזבח, איך תערוך את השולחן, איך תסדר את המערכה? א"ל: הטוב בעיניך עשה. כתב לו תחילה אל"ף ביי"ת ולמדו. תורת כהנים והיה לומד והולך עד שהגיע "והזר הקרב יומת" (במדבר א נא). נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ואמר: מה אם ישראל שנקראו בניים למקום ועליהם אמרה שכינה: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט ו), אע"פ כן הזהיר עליהם הכתוב: "והזר הקרב יומת"; אני גר הקל שלא באתי אלא בתרמילי - על אחת כמה וכמה! מיד נתפייס אותו גר מאליו. בא לו אצל הלל הזקן, אמר לו: כל הברכות שבתורה ינוחו על ראשך, שאם היית כשמאי הזקן לא באתי לקהל ישראל. קפדנותו של שמאי הזקן באומרו אבדני מן העוה"ז ומן העוה"ב. ענוונותו נותק הביאני לחיי העולם הזה והבא: אמרו, לאותו גר נולדו שני בניים לאחד קראו הלל ולאחד קרא גמליאל והיו קורין אותם גרים של הלל.⁸

בראשית רבה פרשה ע סימן ה

"ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" - עקילס הגר נכנס אצל ר' אליעזר, אמר לו: הרי כל שבחו של גר שנאמר: "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה" (דברים י יח)! אמר לו: וכי קלה היא בעיניך דבר שנתחבט עליו אותו זקן? שנאמר: "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" ובא זה והושיטו לו בקנה!⁹

נכנס אצל רבי יהושע התחיל מפיסו בדברים: "לחם" - זו תורה ... "שמלה", זו טלית. זכה אדם לתורה זכה לטלית, ולא עוד אלא שהן משיאים את בנותיהם לכהונה והיו בניהם כהנים גדולים ומעלים עולות על גבי המזבח. "לחם" - זה לחם הפנים, "ושמלה" - אלו בגדי כהונה ... אמרו: אילולי אריכות פנים שהאריך ר' יהושע עם עקילס, היה חוזר לסורו. וקרא עליו: "טוב ארך אפים מגיבור" (משלי טז לב).¹⁰

דברים רבה פרשה ב סימן ז

"ה' אלהים אתה החילות" - מהו ה' אלהים? אמר רבי יהושע בן קרחה: בשני מקומות דימה משה את עצמו לאברהם ולא הועיל לו כלום. כיצד? אברהם קרא לו הקב"ה, ואמר: "הנני", שנאמר: "ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני" (בראשית כב יא). מהו הנני? הנני - לכהונה, הנני - למלכות. זכה לכהונה וזכה למלכות. זכה לכהונה מניין? שנאמר: "נשבע ה' ולא ינחם, אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק" (תהלים קי ד). וזכה למלכות, שנאמר: "אל עמק שוה הוא עמק המלך" (בראשית יד יז). ואף משה בקש לעשות כן. שנאמר: "ויאמר משה משה ויאמר הנני" (שמות ג ד), הנני - לכהונה, הנני - למלכות. אמר לו הקב"ה: "אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל

⁸ יש איסור להזכיר לגר את מעשיו הקודמים: "אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך, אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה" (בבא מציעא נח ע"ב). ראה דברינו [על אונאת דברים](#) בפרשת בהר. אבל אין כנראה איסור להזכיר את עצם היותו גר או בן גרים ואת מוצאו. ראה תנא בשם ר' יהודה בן גרים (מועד קטן ט ע"א) וכן אחד מבעלי התוספות שנקרא ר' אברהם גר (תוספות קידושין עא ע"א). ורות, אם הגרים, מכונה בכל מקום רות המואביה על שם מוצאה ואף את היותה בת עגלון מלך מואב שהצר לישראל ומצאצאי בלק שניסה לקללם מזכירים לנו חז"ל במספר מקומות (נזיר כג ע"ב). אפשר שהזכרה זו היא למעלתו של הגר שעזב את ארצו ומולדתו ובא להתגייר, כפי שאומר בועז לרות: "הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום: ישלם ה' פעלך ותהי משפחתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפי" (רות ב יא-יג). וגם יתרו קשור בעניין זה ואכמ"ל.

⁹ ראה מקבילה, או שמא פיתוח מאוחר של מדרש זה בשמות רבה יט ד: "וכן שאל עקילס הגר את רבותינו, אמר להם: מה שכתוב (דברים ז) ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה? הרי כל הבטחות שהבטיח את הגר שהוא נותן לו לחם ושמלה?! אמר לו: הרי יעקב ששמו ישראל כך שאל מלפני הקב"ה: (בראשית כח) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ואתה שבאת אצלנו לא דייך שאתה כמותינו, אלא שתהיה שווה ליעקב בכורו של הקדוש ברוך הוא". ראוי נוסח זה להשוואה עם נוסח בראשית רבה ואנו נמשיך בבראשית רבה. ¹⁰ שניים או שלושה דורות אחרי הלל ושמאי חוזר סיפור זה בנוסח מרוכך יותר משני הצדדים. ר' אליעזר ממיסכו של שמאי לא דוחף את הגר ולא מסלק אותו, אבל מסביר לו שלא יזלזל באותם דברים פשוטים שיעקב אבינו התפלל עליהם. אך נראה שגם הוא לא קיבל אותו בסופו של דבר. ר' יהושע, מתלמידי בית הלל, הולך צעד נוסף בהשוואה עם הלל ומראה לגר שהגם שהוא אישית לא יכול להיות כהן גדול, זרעו (נכדו, בן בתו) יכול. אפשר להתגבר על האיסור "והזר הקרב יומת" אם קבלת הגרות היא רצינית ולדורות ולא אישית אינסטנט. הנכד שממשיך את דרכו של הסבא שהתגייר הוא העדות (בדיעבד) לרצינות הגיור. ראה דברינו [והודעתם לבני ולבני בניך](#) בפרשת ואתחנן. ועכ"פ, מאריכות פנים זו של ר' יהושע זכינו לתרגום אונקלוס לתורה - עקילס הוא אונקלוס וגם ר' אליעזר הצטרף למפעל. ראה גמרא מגילה דף ג עמוד א: "תרגום של תורה - אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע". וכבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו [על הפרנסה לא השיבו](#) בפרשת ויצא.

תעמוד" (משלי כה ו); "ויאמר אל תקרב הלום" (שמות ג ה) - אין לך עסק בכהונה, כענין שנאמר: "והזר הקרב יומת" (במדבר ג י) - אין לך עסק במלכות כענין שנאמר: "כי הביאתני עד הלום" (שמואל ב ז יח).¹¹

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראה מדרש במדבר רבה ח ט על בני בניה של רחב הזונה שהיו כהנים גדולים. הבאנו בדברינו [רחב](#) בפרשת שלח לך.

מים אחרונים 2: על פי כללי הלוח, שבת פרשת במדבר לעולם תחול לפני חג השבועות, בשנה שאיננה מעוברת. ראה שולחן ערוך אורח חיים סימן תכח סעיף ד: "לעולם קורין ... פרשת במדבר סיני קודם עצרת ... וסימן ...: פקדו ופסחו, מנו ועצרו, צומו וצלו, קומו ותקעו". "מנו ועצרו" - פרשת במדבר בה נמנים בני ישראל לעולם תחול בשבת שלפני חג שבועות, חג העצרת. (ועל שאר סימני הלוח העברי "פקדו ופסחו, צומו וצלו, קומו ותקעו" אפשר לערוך חידון משפחתי קטן). לפיכך, בחרנו בנושא הגרים שמתאים לשבת זו ולחג השבועות. ראה גם דברינו [כולנו גרים](#) בחג השבועות.

¹¹ מדרש זה בא להדגיש קווים חשובים בדמותו של משה. לא רק לשעתו: אופן קבלת השליחות, מנהיגותו והסתלקותו, אלא בעיקר לדורות. התרחקות תלמידי חכמים משררה ותפקידים ציבוריים. והדברים דורשים עיון מיוחד ונפרד. על מקצת מהדברים עמדנו בדף [אני ואתה עומדים בזירה - או נצחת או נצחתי](#) בפרשת יתרו וכן בדף [טרחא דציבורא](#) במיוחדים. מה שחשוב לענייננו הוא העמדת משה כנגד אברהם לעניין הכהונה. הגר שבא להתגייר אצל הלל, למד את תורת משה מצא שכתוב בה "והזר הקרב יומת". (ואם הוא למד גם את המדרש שלנו, הוא ראה שכלל זה חל גם על משה רבנו!) "הטריק" של הלל עבד, כאמור, ומתוך שלא לשמה (של תורת משה) בא לשמה (של תורת משה). מרגע שהגר מקבל עליו את תורת משה במלואה ו"מקבל על עצמו את הדין" - הושלמה הגרות. זו שיטת הגמרא בשבת ואבות דרבי נתן. אבל הגר בא גם מכוחו של אברהם "אב המון גויים" ואביהם של כל הגרים. אברהם שקדם למשה. אברהם שאמר הנני לכהונה זוכה. ומכח זה יש באפשרותו של הגר - של זרעו - להיות כהן גדול מה שנמנע ממשה. זו "שיטת" המדרש בבראשית רבה ודברים רבה, שאנו יצרנו ביניהם את הקשר. התורה היא של משה, רוח הדברים היא של אברהם. אז מי גדול ממי, לעניין גרות לפחות, אברהם או משה?